

Türkçeden Rusçaya Verinti Sözcüklerde Anlam Değişimleri Üzerine İnceleme / Türkçe Verintiler Sözlüğü Örneği*

A Study on Semantic Changes in Turkish Loanwords in Russian: A Case Study of the Dictionary of Turkish Loanwords

Öz

Bu çalışma, Türkçeden Rusçaya geçen ödünçleme (verinti) sözcüklerin hedef dilde uğradığı semantik (anlamsal) değişimlerini dilbilimsel açıdan incelemeyi amaçlamaktadır. Tarih boyunca geniş bir coğrafyada sosyal, siyasi, ticari ve kültürel temaslarda bulunan Türk ve Rus toplumlarının dilsel etkileşim, biçimsel bir kelime alışverişiyle sınırlı kalmamış; alıcı dilin ihtiyaçları ve kültürel bağlamı doğrultusunda kelime aktarımında bazen yüzeysel bazen derin bir anlamsal dönüşümü de beraberinde getirmiştir. Çalışmanın veri kaynağını Günay Karaağaç tarafından hazırlanan “Türkçe Verintiler Sözlüğü” (TDK, 2021) oluşturmaktadır. Başka herhangi bir çalışma, saha verisi vs.den yararlanılmamıştır. Bu kaynak temel alınarak yapılan taramalar sonucunda, Türkçeden Rusçaya geçmiş ve anlamsal farklılaşmaya uğramış toplam 436 kelime tespit edilmiştir. İlgili sözcükler, metodolojik olarak “Tam Anlam Değişimine Ugrayanlar ile Kısmen Anlamı Değişenler” ve “Anlamı Değişmeyenler” olarak iki ana kategori altında sınıflandırılmıştır: Elde edilen istatistiksel bulgulara bakıldığında incelenen kelimelerin 336’sı (yaklaşık %77) kaynak dildeki anlamından belirgin bir şekilde uzaklaşarak anlam genişlemesi, anlam daralması, anlam kayması veya değer değişimi gibi süreçlere maruz kalmıştır. Buna karşın 100 kelime ise (%23) işlevsel ya da kavramsal olarak küçük nüanslar barındırsa da Türkçedeki orijinal anlam alanını büyük ölçüde korumuştur. Sonuç olarak çalışma; iki dil arasındaki kelime aktarımının rastlantısal olmadığını, Rusçaya geçen Türkçe unsurların hedef dilin düşünce yapısı ve sosyal ihtiyaçları doğrultusunda yeniden üretilerek yerleştiğini ve semantik düzeyde dinamik bir köprü görevi üstlendiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili, verinti sözcük, Rusça, Türkçe.

Abstract

This study aims to investigate the semantic transformations undergone by Turkish loanwords in the Russian language from a linguistic perspective. The linguistic interaction between Turkish and Russian societies, which have engaged in social, political, commercial, and cultural contacts across a vast geography throughout history, has not been limited to a purely formal exchange of vocabulary; rather, it has brought about both superficial and profound semantic transformations in word transmission, aligned with the needs and cultural context of the recipient language. The primary dataset for this research is drawn exclusively from the “Dictionary of Turkish Loanwords” (“Türkçe Verintiler Sözlüğü”, TDK, 2021) compiled by Günay Karaağaç, with no reliance on external field data or alternative textual sources. Based on this reference, a total of 436 words transferred from Turkish to Russian and subjected to semantic differentiation were identified. Methodologically, these words were classified into two main categories: “Those Undergoing Complete and Partial Semantic Change” and “Those Unchanged in Meaning.” The statistical findings indicate that 336 of the analyzed words (approximately 77%) significantly diverged from their meanings in the source language, undergoing processes such as semantic extension, semantic restriction, semantic shift, or evaluative alteration. Conversely, 100 words (23%) largely preserved their original semantic fields in Turkish, despite bearing minor functional or conceptual nuances. Consequently, the study demonstrates that word transmission between the two languages is not coincidental; rather, Turkish elements adapted into Russian have been reproduced and localized in accordance with the cognitive structure and social needs of the target language, thereby serving as a dynamic bridge at the semantic level.

Keywords: Turkish Language, loanword, Russian, Turkish.

Sorumlu Yazar

Zeynep Zahmacioğlu

Yüksek Lisans Öğrencisi, Düzce/Türkiye
Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim
Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü, Eski Türk Dili Anabilim Dalı
zeynepkuvel@gmail.com
orcid: 0009-0009-5968-392X

Aybüke Betül Doğan

Doç. Dr., Düzce/Türkiye
Düzce Üniversitesi, Fen Edebiyat
Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü, Eski Türk Dili Ana Bilim Dalı

betulkunmaz@duzce.edu.tr

orcid: 0000-0001-5946-5417

Atıf Citation

Zahmacioğlu, Z. & Doğan A. B.
(2026). Türkçeden Rusçaya Verinti
Sözcüklerde Anlam Değişimleri
Üzerine İnceleme / Türkçe
Verintiler Sözlüğü Örneği. *BABUR
Research*, 5 (1), 95–104.
DOI: 10.66119/babur.1950661

Gönderim Submitted

13.05.2026

Revizyon Revision

22.05.2026

Kabul Accepted

18.06.2026

Yayın Tarihi Publication Date

30.06.2026

* Bu makale Zeynep ZAHMACIOĞLU tarafından Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde 2026 yılında kabul edilen Türkçe Verintiler Sözlüğünde Eski Türkçe İzler adlı tezden üretilmiştir. Ayrıca 24-26 Nisan 2025 tarihlerinde Mısır’da Düzenlenen INCSOS IX- Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi’nde Özet Bildiri olarak sunulmuştur.

1. Giriş

Dil, bir toplumun tarihini, inançlarını, yaşam biçimini ve sanatını geçmişten günümüze taşıyan, zaman içerisinde canlı bir mekanizma gibi gelişen ve değişen çok yönlü bir dizgedir (Dağtekin, 2025: 1). Bu canlı dizgenin olmazsa olmaz organlarından biri söz varlığıdır. Dilin söz varlığı, o ulusun dünya görüşünü ve kültürünü yansıtan en temel birimdir; bu nedenle dilin incelenmesi, ulusun yaşam serüveni hakkında derin bilgiler sunar (Aksan, 2000: 16; Taşkesenligil & Baki, 2024: 544). Dili ve dilin söz varlığını incelerken kendi kabukları ile sınırlandırmak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Çünkü dil sürekli etkileşimle gelişim ve değişim içinde olan bir varlıktır. Ticaret, savaşlar, g  ler, din gibi toplumsal durumlarla dil sürekli bir şekilde diğer dillerle etkileşim halinde olur. Toplamların birbirleriyle kurdukları ticari, siyasi ve sosyal ilişkiler, dillerin kelime hazinelerinin (söz varlıklarının) sürekli yenilenmesine ve genişlemesine zemin hazırlar (Urazaliev, 2021: 4) Dili ele alırken bireysel ve toplumsal noktalardan bakmak gerekir. Dilin bireysel y n  (parole) kişiden kişiye farklılık gösterse de toplumsal y n  (langue) ortak bir uzlaşıya dayanır (Aksan, 2000: 1). Ortak yaşam, ticaret, g  , savaş, evlilikler vb. toplumsal durumlar dilin gelişimi ve etkileşimi için her zaman etkili olmuştur.

Geçmişten günümüze insanoğlu ve onun içinde bulunduğu toplumlar çeşitli sebeplerle birlikte olmuşlar ya da birbirleriyle temas halinde olmuşlardır. Topamlar arasındaki temas, dilsel etkileşimi kaçınılmaz kılar. Bu süreçte bir dilin başka bir dilden kelime, ek veya ses olarak kendi bünyesine katmasına “ d n leme” veya “alıntılama” denir (Dağtekin, 2025: 19). Alıntılar genellikle alıcı dilin ses yapısına ve anlam dünyasının ihtiya ına göre şekillendirilir (Urazaliev, 2021: 16). Türkçenin diğer dillerle etkileşimi incelendiğinde, özellikle Rumca ile olan ilişkisinde Rumcada 2567 Türkçe kökenli sözcük tespit edilmişken, Türkçede 484 Rumca kökenli sözcük olduğu görülmektedir (Toprak, 2022: i). Rusça ve Türkçe arasındaki etkileşime bakıldığında iki dil arasındaki etkileşim çok daha eski bir geçmişe dayanmakta olup bu etkileşim her iki dilin söz varlığında derin izler bırakmuştur (Taşkesenligil & Baki, 2024: 553).

Türk-Rus ilişkilerinin tarihi oldukça eski dönemlere uzanır. Slavların doğuya g    sırasında, Türk kavimleriyle olan temasları ilk olarak Avarlar ve Bulgar Türkleri aracılığıyla başlamış, daha sonra Hazarlar, Volga Bulgarları ve Kuman-Kıpçaklar gibi Türk boylarıyla devam etmiştir (Karaağaç, 2021: XXIII). Özellikle Kazan, Astrahan ve Kırım Hanlıkları döneminde artan siyasi ve toplumsal ilişkiler, bu iki dil arasında yoğun bir kelime aktarımına zemin hazırlamıştır. Günümüzde de bu etkileşim, eski Sovyet coğrafyasında birlikte yaşam süren Türk ve Rus toplulukları sayesinde devam etmektedir. Türk ve Rus toplumları tarih boyunca geniş coğrafyalarda yan yana yaşamış, siyasi, sosyal ve kültürel birçok etkileşim içinde bulunmuşlardır. Bu uzun süreli temaslar ticaret ve diplomasiyle sınırlı kalmamış, diller arasında da karşılıklı bir etkileşim doğurmuştur. Bu bağlamda, Rusçadaki Türkçe kökenli kelimeler, dilbilimsel

araştırmalarda önemli bir inceleme alanı hâline gelmiştir. Türkçeden Rusçaya geçen kelimelerin bir kısmı, doğrudan doğruya Türkçedeki anlamlarıyla geçerken; bazıları, zamanla anlam genişlemesi, daralması veya yön değiştirmesi yaşayarak semantik değişimlere uğramıştır.

Rusçadaki Türkçe ödünçlemeler, iki milletin çok eski dönemlerden beri aynı coğrafyada yaşamasının ve yoğun kültürel etkileşiminin bir sonucudur (Karaman, 2009: 1379). Rus dilindeki Türkizm (Turkicisms) unsurları; kronolojik olarak Slav birliği dönemi, Altın Ordu dönemi ve 16-20. yüzyıllar arasındaki tarihsel evrelerde dile giriş yapmıştır (Urazaliev, 2021: 24). Türklerle Rusların tarih boyunca birbirleriyle etkileşim halinde olmalarının doğal sonucu olarak maddi alışverişin yanı sıra dilsel-kültürel alışveriş de yaşanmıştır. Dil yönüyle baktığımız zaman kelime alışverişinin oldukça fazla olduğunu bu konuyla alakalı hazırlanmış sözlüklerden görebiliyoruz. Kelime alışverişinin çok olması araştırmacıları da bu konu üzerine yoğunlaşmaya sevk etmiştir. Rusçadaki Türkçe kökenli kelimeler üzerine yapılan çalışmalar, 19. yüzyılın ortalarından itibaren hız kazanmış; bu alanda Miklosich, Vasmer, Şipova, Mendekinova ve Tietze gibi dilciler tarafından önemli sözlükler ve incelemeler yayımlanmıştır. Şipova (1976), Rusçaya Türkçeden geçtiği kabul edilen 1507 kelimeyi tespit ederken; Vasmer'in etimolojik sözlüğünde bu sayı 1700'ü aşmaktadır. Mendekinova'nın, Kazakistan'da yaşayan Rus yazar Şuhov'un romanlarında 2500'e yakın Türkçe kelime tespit etmesi söz konusu verintilerin edebi eserlerde de yoğun biçimde yer aldığını göstermektedir (Karaağaç, 2021: XXIV).

Bu çalışma, Türkçeden Rusçaya geçmiş kelimeler arasında özellikle anlam değişimine uğramış olanları ele almayı amaçlamaktadır. Çünkü bir kelimenin biçimsel yönüyle birlikte anlamsal olarak da başka bir dile geçmesi, o dilin düşünce yapısı ve kavram dünyasıyla da ilişkiye girmesi anlamına gelir. Bu yönüyle verintiler bir dilden başka bir dile kelime aktarımı ile kültürel ve kavramsal dönüşümün izlerini taşır. Dolayısıyla anlam değişimlerine odaklanan bu çalışma, diller arası etkileşimin semantik boyutunu irdelemeyi ve bu süreci örnekler üzerinden ortaya koymayı hedeflemektedir.

2. Kuramsal Çerçeve

Bir dilden diğerine geçen sözcükler her zaman orijinal anlamlarını korumazlar. Alıcı dilin ihtiyacına göre kelime tam anlamıyla geçebilirken anlam değişimi de geçirebilir. Çalışmanın kuramsal çerçevesini tam olarak çizmeden önce konuyla alakalı bazı görüşlerden bahsetmek yerinde olacaktır.

Bayar & Dağtekin'e (2024) göre kelime ödünçlemelerinde anlam değişimleri üç ana kategoride sınıflandırılabilir:

1. **Tam Eş Değerlik:** Sözcüğün anlamının her iki dilde de aynı kalmasıdır. Örneğin, "balalayka" ve "semaver" kelimeleri hem Türkçede hem de Rusçada aynı nesneyi ifade eder (Bayar & Dağtekin, 2024: 371-375).

1. **Kısmi Eş Değerlik:** Sözcüğün anlamlarından bir kısmının korunması veya yeni anlamlar kazanmasıdır. “Mazot” kelimesi Rusçada teknik bir terimken, Türkçede argo bir kullanımla “içki, sigara” vb. anlamlar da kazanmıştır (Bayar & Dağtekin, 2024: 367).
2. **Anlam Kaybı:** Sözcüğün kaynak dildeki anlamını tamamen yitirip yeni bir anlam kazanmasıdır (Bayar & Dağtekin, 2024: 367).

Türkçeden Rusçaya geçen birçok kelimenin anlam alanının daraldığı veya teknikleştiği görülmektedir: Türkçede genel bir kavram olan “bahça” (bahçe), Rusçada sadece “kavun ve karpuz yetiştirilen yer” anlamıyla sınırlanmıştır (Karaman, 2009: 1381). “Yastık” kelimesi Rusçada “havyar kesesi” şeklinde teknik bir anlam kazanmıştır (Karaman, 2009: 1380). Türkçedeki “kalanca” (küçük kale) kelimesi, Rusçada “itfaiye binası” anlamında kullanılmaya başlanmıştır (Karaman, 2009: 1381).

Diller arası etkileşim sürecinde sözcük aktarımıyla birlikte aktarılan bu sözcüklerin anlam yapılarında da değişimlerin yaşandığı gözlemlenir. Bu değişim, dilbilimde “anlam değişimi” ya da “semantik değişim” olarak adlandırılır ve özellikle ödünçleme sürecinin en dikkat çeken aşamalarından birini oluşturur. Türkçeden Rusçaya geçen kelimeler arasında doğrudan aktarılanlarla birlikte anlam kaymasına, genişlemesine, daralmasına ve bağlam değiştirmeye uğrayan sözcükler de bulunmaktadır. Anlam değişimi, bir kelimenin zaman içinde farklı bir kavramsal içerik kazanmasıdır. Bu değişim bazen dil içi nedenlerle (mecaz, yanlış kullanım, ses değişimleri), bazen de dil dışı etkenlerle (kültürel değişim, teknolojik gelişme, toplumsal dönüşümler) ortaya çıkar (Ömer, 2017: 7). Türkçeden başka dillere geçen sözcüklerde bu değişim süreci çok yönlüdür ve hem kültürel aktarımın hem de dilsel dönüşümün izlerini taşır. Anlam değişimi çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Ahmed Muhtar Ömer (2017), bu türleri klasik dilbilim geleneğine yaslanarak şu şekilde sınıflandırır:

1. **Anlam Genişlemesi (ta'mimü'd-delâle):** Kelimenin anlam alanının genişlemesi.
2. **Anlam Daralması (tahsisü'l-ma'nâ):** Önceden daha geniş bir alanı kapsayan kelimenin zamanla dar anlam kazanması.
3. **Anlam Kayması (Aktarımı):** Kelimenin bir anlamdan tamamen başka bir anlama geçmesi (mecazî kullanımlarla bağlantılıdır).
4. **Olumlu/Olumsuz Anlam Değişimi:** Kelimenin değer taşıyan anlamında değişim yaşaması (örneğin “efendi”nin anlam daralması).

Anlam değişiminin altında yatan nedenler arasında şunlar öne çıkar:

1. Toplumsal ihtiyaçlar ve yeni kavramların ortaya çıkması
2. Mecaz ve söz sanatlarının dilde yaygın kullanımı
3. Yanlış anlamalar ve halk etimolojisi
4. Duygusal ve kültürel yönlendirme
5. Yabancı dil etkisi ve çeviri yanlışları

Bu faktörlerin çoğu, Türkçeden Rusçaya geçen kelimelerde doğrudan gözlemlenebilecek unsurlardır. Örneğin, “*bakla*” kelimesi Rusçada bitki anlamında kullanılmakla birlikte küçük balık türünü ifade edecek şekilde de kullanılarak anlam kaymasına uğramıştır (Soydan & Battal, 2019: 323). Benzer şekilde, “*sunduk* (sandık)” kelimesi, Rusçada hem mobilya hem de saklama aracı olarak çok yönlü bir anlam kazanmıştır (Esen, 2008: 370).

Bir başka bakış açısına göre verici dilden alıcı dile yalnızca anlamsal özelliklerin kopyalandığı durumlar vardır. Bu durumlara anlam ödünçlemeleri denilmekle birlikte verici dilin anlamsal yönünün alıcı dildeki neredeyse eş anlamlısına kopyalanması şeklindedir (Johanson, 1992/2007:39).

Kelime aktarımında diller arası etkileşim sonucu ve dillerin ihtiyaçları doğrultusunda kelimelerin doğrudan aynı anlamıyla aktarıldığı gibi çeşitli anlam değişimi süreçleri de yaşamaktadır. Bu çalışmada çalışmanın kuramsal çerçevesine bir sınır getirme gereği olarak anlam değişimleri tam anlam değişimleri ya da kısmen anlamı değişmiş olanlar kendi içinde aynı grupta, kaynak dildeki anlamıyla aynen aktarılanlar da başka bir grupta ele alınmıştır.

3. Yöntem

Çalışmamızın, Türkçeden Rusçaya geçmiş verinti kelimeler arasından tam anlam değişimine uğramış olanları tespit etmek ve bu değişimleri anlam bilimin temel kavramları çerçevesinde sınıflandırmak; kelime aktarımının yalnızca biçimsel düzeyde kalmayıp anlamsal düzeyde de kültürel etkileşimin önemli bir göstergesi olduğunu ortaya koymaktır. Çalışmanın veri kaynağını yalnızca Günay Karaağaç’ın hazırladığı “Türkçe Verintiler Sözlüğü” (TDK, 2021) oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan tüm verinti sözcükler, bu sözlükten derlenmiş olup, herhangi bir başka sözlük, saha verisi ya da sözlü kaynak kullanılmamıştır. Çalışma kapsamında yer verilen istatistiksel bilgiler de yalnızca bu sözlükte yer alan kayıtlar esas alınarak oluşturulmuştur. Sınıflandırma; çalışmaya bir sınırlılık getirmek adına iki kategoride yapılmıştır. Birinci kategoride Türkçede kullanılan anlamı değişmiş olanlar ile anlam genişlemesine/daralmasına uğrayanlar değerlendirilmiş; ikinci kategorideyse Türkçedeki anlamıyla aynı anlamda kullanılanlar değerlendirilmiştir.

Sözlükte yer alan verinti kelimeler taranarak anlam değişimi geçiren sözcükler tespit edilmiş, ardından bu kelimeler anlam değişimi türlerine göre sınıflandırılmıştır. Çalışmada tüm sözcüklere yer verilmemekle birlikte, çalışmanın bulgular kısmında istatistiksel dağılımlarla birlikte temsil gücü yüksek örnekler üzerinden somut analizler yapılmıştır. Bu sayede hem kuramsal yapıya uygunluk sağlanmış, hem de veri çeşitliliği korunaklı bir biçimde örneklendirilmiştir. Bu yöntemle hazırlanan analizler, anlam değişimi olgusunun Türkçeden Rusçaya geçen verintiler üzerindeki etkisini daha görünür kılmayı ve bu sözcüklerin kültürel etkileşim bağlamında nasıl evrildiğini ortaya koymayı hedeflemektedir.

4. Bulgular ve Tartışma

Bu çalışmada Türkçeden Rusçaya geçmiş olan ve tam anlam değişimine uğramış ya da anlamı kısmen değişmiş 436 adet verinti sözcük taranmıştır. Sözcükler, anlam değişimi bakımından iki ana grupta incelenmiş ve her iki grup için Tablo 1 ve Tablo 2’de 10’ar adet sözcük örneği verilmiştir.

İlk grubu, Türkçeden Rusçaya geçerken anlamı belirgin şekilde değişmiş olan 336 sözcük oluşturmaktadır. Bu türdeki sözcüklerde, kaynak dildeki anlam ile hedef dildeki anlam arasında belirgin farklar tespit edilmiştir. Bu farkların genellikle kelimenin kullanım bağlamındaki değişimle ortaya çıktığı görülmektedir. Örneğin;

“*kazna*” kelimesi Türkçede sadece “hazine” anlamı taşıırken Rusçada hem devlet kasasını hem de banka benzeri mali yapıları kapsayacak şekilde anlamı genişlemiştir.

“*Han*” kelimesi Türkçede geniş bir yönetim kavramını ifade ederken, Rusçada yalnızca Orta Asya’daki tarihî hükümdarları karşılamak üzere anlamı daralmıştır.

“*Sunduk*” kelimesi Türkçede “içine eşya konulan kutu” anlamında kullanılırken, Rusçada ev içi mobilya veya para saklama sandığı gibi çok farklı alanlara kaymıştır.

“*Efendi*” gibi bazı sözcükler Rusçaya geçtikten sonra saygı ifadesinden koparak alaycı veya aşağılayıcı anlamlarda kullanılabilmektedir.

Tam anlam değişimi geçirmiş verintilerle ilgili bazı örnekler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Anlam Değişimi Geçiren Verintiler

Türkçe	Rusça
alem (I) 1. Bayrak. 2. Minare, kubbe, Sancak direği gibi yüksek şeylerin tepesinde bulunan, madenden yapılmış ayyıldız veya lale biçiminde süs (TS).	Rus, alam, alám, yelovéts “işleme, elbiseye takılan süs, kukuleta, kapüşon; kumaş parçası; küçük bayrak” (Fas. I, 68, II, 17; Şip. 27).
başak 1. Arpa, buğday, yulaf gibi ekinlerin taneleri taşıyan kılçıklı başı. 2. Tarlalarda, bağlarda dökülmüş veya tek tük kalmış olan ürün. 3. Zodyak üzerinde Aslan ile Terazi burçları arasında bulunan burcun adı (TS, GK). krş. BAŞ 1, İLK, İLEY, İLERİ, AL, KAŞ, ALIN, EŞİK vb.	Rus. basalık “başaklı ok, ucunda demir bulunan ok” (Fas. I, 130; Şip. 64).
çaput 1. Eski bez parçası, paçavra. 2. Bez (TS). krş. abi-, aban-, yap-, yapağı pamuk, kapa vb.	Rus. şabúr, şabúra “evde dokunmuş kumaştan günlük giysi” (Fas. IV, 392; Şip. 405).
durak 1. Tren, tramvay, otobüs gibi genel taşıtların durmak zorunda olduğu veya durabileceği yer. 2. Cümle sonundaki nokta (TS).	Rus. durák “kabak; aptal” (RTS; GK).

halı Yere veya mobilya üstüne serilmek, duvara gerilmek için, çoğu yünden dokunan, kısa ve sık tüylü, nakışlı, kalın yaygı (TS). krş. kalın, kalım, kilim vb.	Rus. kalım “başlık parası, gelin parası” (RTS; GK).
kalkan 1. Ok, kılıç vb.nden korunmak için savaşçıların kullandığı korunmalık. 2. Toplum olaylarında güvenlik görevlilerinin çeşitli saldırı araçlarından kendilerini ve başkalarını korumak için kullandıkları, özel olarak yapılmış korunmalık. 3. Koruyucu. 4. Yan yüzergillerden, büyük, yassı, derisi düğme veya çivi denilen birtakım sivri kemiklerle örtülü, beyaz etli balık, kalkan balığı (TS). krş. halha, halisun vb.	Rus. kalkán “boyun veya gerdandaki yağ tabakası” (Fas. 169, 298; Şip. 155; TMEN 1518).
nadir 1. Seyrek, az bulunur. 2. Seyrek (TS).	Rus. nádír “ayakucu, bir astronomi terimi” (SİS 335)
papara 1. Ekmek, peynir ve et suyu veya süt ile yapılan bir tür yemek. 2. Azar (TS). krş. apara, opra-, ob, yıpra-, oğ-, ovmaç vb.	Rus. opára, opárník, apára “mayalı hamur, mayalanmış hamur” (Fas. III, 107, 143; Şip. 249; RTS).
sebze Genellikle pişirilerek yenilen bitkiler veya bunların taneleri, göveri, zerzevat (TS).	Rus. sabzá “bir üzüm türü” (Fas. III, 541; Şip. 268; SİS 450).
tanık 1. Gördüğünü ve bildiğini anlatan, bilgi veren kimse, şahit. 2. Duruşmada bilgisine, görgüsüne başvuru kimse, şahit (TS). krş. tan, aň, aňla-, tanı- vb.	Rus. taník, taníka, tanák “becerikli, usta, erbab” (Fas. IV, 19; Şip. 307).

Bu veriler, Türkçeden alınan kelimelerin Rusçada yalnızca biçim bakımından bazı ses değişimleri ve anlamsal dönüşüm yaşayarak da yerleştiğini göstermektedir. Bazı ses değişimleri ve anlam dönüşümleri çoğunlukla kültürel bağlama ve hedef dilin sözcük dağarcığına uyum şekline bağlıdır.

İkinci grubu oluşturan 100 kelime, Türkçedeki anlamını tam olarak yitirmemiş; ancak Rusçadaki karşılığı kısmen farklılaşmış, Türkçede kullanılan anlamına yakın anlamlı biçimde yerleşmiştir. Bu sözcüklerde ya Türkçedeki çok anlamlılık Rusçada tek bir anlama indirgenmiş ya da kavramın duygusal ya da kullanım alanı yönünden bir daralma ya da değişme olmuştur. Örneğin;

“bey” kelimesi Rusçada, Türkçede karşıladığı anlamıyla birlikte soyluluk ünvanı olarak da kullanılırken “çorba” kelimesi Türkçe anlamıyla aynı şekilde belli bir yemek türünü işaret edecek şekilde kullanılmıştır. Yine Türkçede sıvı yağ kıvamında organik maddelerden damıtma yoluyla elde edilen bir madde olan “katran” Rusçada Türkçe anlamını çağrıştıran reçine, anlamında kullanılmıştır.

Türkçedeki anlamlarından bir veya birkaçını taşıyan ya da kısmen farklılık gösteren verintilerle ilgili bazı örnekler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Anlam Değişimi Geçirmeyen Verintiler

Türkçe	Rusça
aba (I) 1. Yünden, dövülerek yapılan kalın ve kaba kumaş. 2. Bu kumaştan yapılmış yakasız ve uzun üstlük. 3. Bu kumaştan yapılmış olan. 4. Eskiden dervişlerin giydiği abadan yapılmış önü açık hırka (TS). krş. abi-, aban-, avun-, yap-, yapağı, yaprak, kapa-, kapak, kaba, kebe, kebit, abaktı, kepenek vb.	Rus. abá “kalın ipten gevşek dokunmuş çuha; kaba yün kumaş; kaban” (Fas. I, 55; Şip. 22).
bahşiş. Bir hizmet görene hakkından ayrı olarak verilen para (TS). krş. bağış, bağın-, boğ-, bohça, boğum vb.	Rus. bakşiş, bakçiş “bahşiş, hediye; rüşvet” (Fas. I, 111; Şip. 53; SİS 70, 76; Dev. 66).
çeri Savaşçı, asker; ordu, askeri güç, askerler (Lessing, TS). krş. der-, dernek vb.	Rus. şerénga “yığın, bölük, topluluk; takım, müfreze; ordu” (Fas. IV, 429).
doğa 1. Tabiat. 2. İnsan eliyle büyük değişikliğe uğramamış, doğal güzelliklerini koruyan çevre. 3. Evrende meydana gelen olayları denetiminde, egemenliğinde tuttuğuna inanılan soyut güç (TS). bk. toka, tokay vb.	Rus. tugáy “ağaçlık, ırmak kıyısındaki orman” (Şip. 328).
entari 1. Genellikle tek parçalı kadın giyeceği. 2. Arap ülkelerinde erkeklerin giydiği uzun, düz üstlük (TS).	Rus. andarák, andrák “etekli köylü gömleği; iç giyim; etek” (Fas. I, 78; Şip. 34).
haremler 1. Saray ve konaklarda kadınlara ayrılan bölüm, selamlık karşıtı. 2. Bu bölümde oturan kadınların hepsi. 3. Karı, eş (TS).	Rus. garém “evin kutsal bölmesi; yasak”; “horomi “çatılı, örtülü; bir konak biçimi” (Fas. I, 393; IV, 265; Şip. 114; SİS 114; Dev. 72; RTS).
seyit 1. Bir topluluğun ileri gelen kişisi. 2. Hz. Muhammed’in soyundan olan kimse (TS).	Rus. seít “sultanın çevresindeki soylu” (Fas. III, 591; Şip. 282; SİS 456).
torluk Kömürleştirilecek ağaç veya pişirilecek tuğlalarla dolu olan ve dışı çamur ile Sivanan kümbet (KTTS). krş. tor, torlak, torma, turp, törme vb.	Rus. turlúk “çitle örölüp kille sivanmış lübe”; túrlo “ahır bölmesi, hayvan barınağı” (Fas. IV, 124, 132; Şip. 336; GK).
yalak 1. Hayvanların su içtikleri taş veya ağaçtan oyma kap. 2. Akan suyun çevreye sıçramasını veya akıp gitmesini önlemek için çeşme, musluk vb. nin altına konulan delikli taş tekne. 3. Buz yalağı. 4. Boşboğaz, söz taşıyan (TS). krş. yal, aş, salçı, kalak, kaşık vb.	Rus. aláha, yeláha, yeláška “fıçı, iri sıvı kabı”; vlága, vológa, vólghy, vólghiy “su birikintisi, gölet; yağ, ıslak” (Fas. I, 326, 337, 340; II, 13; Şip. 110).
yalan 1. Aldatmak amacıyla bilerek ve gerçeğe aykırı olarak söylenen söz, kıştır. 2. Gerçek olmayan, asılsız, uydurma (TS). krs. al 2, yalan, alda-, yilpik, albız, çal- vb.	Rus. yalímán “yalancı, hilebaz” (Fas. IV, 555; Şip. 435).

Bu sözcüklere bakıldığında Rusçadaki kullanımlarında, Türkçe anlamı açısından tam bir değişim görülmemekle birlikte, sözcüğün işlevinde farklılaşma olabileceği görülmektedir.

Araştırma sonucunda tespit edilen 436 sözcükten yalnızca 100 tanesinin anlamında sınırlı bir değişiklik gözlenmişken, 336 kelimenin anlamının ciddi ölçüde değiştiği saptanmıştır. Bu, toplamın yaklaşık %77'sinin anlam değişimine uğradığını, %23'ününse anlam kayması ya da yakın anlamlılıkla aktarıldığını göstermektedir. Bu oranda, verinti kelimelerin semantik düzlemde yeniden üretildiği görülmektedir.

5. Sonuç

Çalışmada, Türkçeden Rusçaya geçen verinti kelimeler arasında anlam değişimine uğrayan ya da anlamı kısmen değişmiş örnekleri incelenerek, diller arası etkileşimin semantik düzeydeki yansımalarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Türkçe Verintiler Sözlüğü temel alınarak yapılan derleme sonucunda 336 adet anlamı değişmiş, 100 adet anlamı kısmen değişmiş toplam 436 kelime değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular, anlam değişiminin tekil ve rastlantısal bir durum olmadığını, aksine sistemli ve kültürel zeminli bir dönüşümün sonucu olduğunu göstermektedir. Anlam genişlemesi, daralması, değer kayması ve başka kavrama kayma gibi anlam değişimi türleri, Rusçaya geçen Türkçe verintilerde yoğun biçimde gözlemlenmiştir. Bu durum, kelime düzeyinde bir değişimi ortaya koymakla beraber dilin düşünce yapısı ve kavram haritası üzerinde de etkili bir değişimi beraberinde getirmektedir.

Çalışma, verinti sözcüklerin sözcük hazinesi, kültürel ve kavramsal aktarımlar bakımından iki dil arasında köprü işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Türkçeden geçen kelimelerin büyük kısmı, Rusçaya yeni anlam bağlamları içinde dahil olmuş ve yerleşmiştir. Özellikle sosyal hayat, yönetsel yapı, beslenme kültürü ve gündelik eşya alanlarında bu türden aktarımlar daha belirgin hale gelmiştir.

6. Kısaltmalar

Dev. Devletov, R. R.: Tyurkizmi v ukrayns'kiy ta rosıns'kiy movah (Tyurkizmi vukraynskom i russkom yazıkah), Simferopol'-2001, 102.s. (**Dev.**, sayfa)

Fas. Fasmer, Max: Russisches Etymologisches Wörterbuch I-IV, Heidelberg 1950-1958. (**Fas.**, sayfa)

GK. Günay Karaağaç (*Türkçe Verintiler Sözlüğü* (2. Baskı 2021). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları).

krş. Karşılaştırmız.

KTTS Kazak Tilinin Tüsindirme Sözdigi, Kazak SSR'nin Gilim Baspası, Almatı, 1978, 10c.

Lessing, Ferdinand D.: Moğolca-Türkçe Sözlük, (Çev: Günay Karaağaç), 1-2, Ankara 2003, I-XXIII, 1769 s.

RTS Mustafayev, M. E. Ve Őerbinin, V. G.: Rusça-Türkçe Sözlük, Moskova 1972.

Rus. Rusça.

S S Spirkin, A.G., Akçurin,  . A., Karpinskaya,  . A.: Slovar' inostrann h slov russkiy yazık, Moskova 1980, 624 s.

Şip. Şipova, E. N.: Slovar' tyurkizmov v russkom yaz ke, Alma-Ata 1976,444 s. (**Şip.**, Sayfa)

TMEN Doerfer, Gerhard: Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen I-IV, Wiesbaden 1963-1975. (**TMEN**, madde)

TS Türkçe Sözlük, TDK yay., Ankara, 2005.

Kaynakça

Aksan, D. (2020). *Her Yönüyle Dil*, Ankara: *Türk Dil Kurumu Yayınları*.

Bayar, A., & Dağtekin, C. (2024). Rusçadan Türkçeye Geçen Alıntı Sözcüklerde Anlamsal EŞ Değerlik. *Uluslararası Dil Edebiyat ve Kültür AraŐtırmaları Dergisi*, 7(3), s. 364-380. <https://doi.org/10.37999/udekad.1475640>

Dağtekin, C. (2025). *Türkiye Türkçesinden Rusçaya Geçen Verintilerin Etimolojik Analizi*. [Yüksek lisans tezi], AĞrı İbrahim  e en Üniversitesi, Lisans  st  EĞitim Enstitüsü.

Eren, H. (2020). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. *Türk Dil Kurumu Yayınları*, 1. Baskı.

Esen, M. A. (2008). Rus Dilindeki Türkçe Kelimeler  zerine Bir Tasnif Denemesi. *Turkish Studies*, 3(7), 364–382. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.506>

Johanson, L. (2007). *Türkçe Dil İliŐkilerinde Yapısal Etkenler* (N. Demir.  ev.). *Türk Dil Kurumu Yayınları*.(Orijinal eser n yayın yılı 1992)

Karaağaç, G. (2021). *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (2. Baskı). Ankara: *Türk Dil Kurumu Yayınları*.

Karaman, E. (2009). Rusçadaki Türkçe  d n lemeler. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(3), 1375-1392. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.733>

Ömer, A. M. (2017). Anlam Değişimi (A. Hacıbekiroğlu & T. YurttaŐ,  ev.). *Mütefekkir*, 4(8), 457–468. <https://doi.org/10.30523/mutefekkir.375164>

Soydan, S., & Battal,  . (2019). Türkçe Verintiler Sözlüğü'nde Baklagiller, Kuru YemiŐler, Baharatlar ve Diğer Bitki İsimleri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 321–340.

TaŐkesenligil, M., & Baki, E. (2024). Söz Varlığındaki  d n lemeler  zerine Bir İnceleme, Rusça-Türkçe Dil  iftinde. *Current Perspectives in Social Sciences*. 28(4) 544-556. <https://doi.org/10.53487/atasobed.1472566>

Toprak, H. (2022). *Türkçeden Rumcaya geçen verinti Sözcükler*. [Yüksek Lisans Tezi], İĞdır Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Urazahiev, N. (2021). *Rus Dilindeki Türkçe Kelimeler ve Türkçe  Ğretimine Etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi, EĞitim Bilimleri Enstitüsü.

Zengin, E. (2017). Türkçenin Diğer Dillerle EtkileŐimi ve Sonuçları, *Uluslararası Sosyal AraŐtırmalar Dergisi*,10(52), 293-297.